

O'ZBEKISTON ADABIYOTI VA SAN'ATI

1956-YIL 4-YANVARDAN
SHIQA BOSHLAGAN

АДАБИЙ-БАДИЙ, МАЪНАВИЙ-МАЪРИФИЙ, ИЖТИМОЙ ГАЗЕТА

№ 37 (4539)
2019 ЙИЛ 6 СЕНТЯБРЬ

МАЪНАВИЯТ ВА МАЪРИФАТ — ХАЛОСКОР КУЧ

Биз маънавият ва маърифат ишини ватан-парварлик иши, виждон иши, деб биламиз. Виждони, маънавияти бор инсон Ватанни, албатта, яхши кўради. Виждон, маънавият дегани — халққа, Ватанга чин юракдан хизмат қилиш деганидир.

Ш.МИРЗИЁЕВ

Абдулла Қодирий таваллудининг 125 йиллиги

БЕНАЗИР ТАФАККУР СИРЛАРИ

Абдулла Қодирий кўп ҳолларда ўзининг ҳажвия, фелетон ва ҳангомаларини шартли имзолар билан эълон қилган. Унинг Жулкунбой, Мулла Жулкунбой, Калвак махзум, Тошпўлат тажсанг, Думбул, Овсар, Шилгай каби имзолари машҳур. Бу урфнинг сабаби ва Қодирий имзоларининг сони ҳусусида Ҳ.Қодирий шундай ёзади: «Душманларнинг таҳдидлари важдидан «Муштум» муаллифлари ўз танқидий мақолаларида номларини кўпинча яширишга, турлича тахаллусларда имзо чекишга мажбур бўлганлар. Масалан, Қодирий «Муштум»да ва кейинги йиллардаги турли газета-журналларда босилган ҳажвий танқидий мақолаларида элликдан ортиқ махфий тахаллус(лақаб)ларни қўлаганлар».

Бундай махфий тахаллусларни қўлаш фақат Қодирий ёки «Муштум»чиларигагина эмас, умуман, XX асрнинг 20-йиллар адабий муҳитига хос ҳусусиятдир. Ҳа адабий жараёнда фаол бўлган Чўлпон, Ғоzi Юнус, Ашуралли Зоҳирий, Вадуд Махмуд каби ижодкорлар борки, уларнинг айнан жиддий бадиий ва илмий асарларида шартли имзоларга дуч келинади. Ҳаётнинг ҳажвий талқини, ижтимоий турмушдаги нуқсон-камчиликларни сатира ва юмор билан танқид этиш 20—30-йилларда аёвсиз кўриниш олган эди. Ғоҳ тўқима образлар, баъзан аниқ тарихий шахсларни тилга олган ҳолда ҳажвий асарлар яратилар эди. Публицистиканинг ҳажвий тармоғи бўлмиш фелетон жанри жуда фаол эди. Ҳусусан, бу йўналишда «Туркистон» газетаси, «Муштум» журна-лида юзлаб чиқишлар қилган, «қулдириб йиғлатади-ган, йиғлатиб қулдирадиган» Жулкунбой 1924 йилда-ёқ «фелетонлар кироли» номини олди.

Абдулла Қодирий билан «Муштум»да бир неча йил ёзма-ён хизмат қилган Мўминжон Муҳаммаджон ўғли (Тошқин): «Абдулла Қодирий ҳар нарсаси танқидий назар билан қарар, эски хурофот нарсаларга ғоят-да душман эди. Унинг ҳар бир сўзидан ҳажвий ифода анкиб турар эди».

Абдулла Қодирийнинг шартли имзолар остида эълон этилган ҳажвий асарларида адиб шахсини топиш, ғоийи аъмолини англаш осон эмас. Ва Абдулла Қодирийнинг ҳажвиялари аини ҳусусияти билан гўзал. Чунки уларда бир нечта маъно қатламлари ма-

жуд. Ҳар сўз, ҳар жумла замиридаги пичинг, кино-я ва ё «чирт-пирт»дан туйқус қандайдир ҳақиқатни илғаш, комик ҳолат баёнидан йиғлаш ёки очилиб-со-чирилиб, юрак-юракдан кулиш мумкиндир. Абдулла Қодирий ҳажвия, фелетон ва ҳангомаларида аёвсиз танқид, айблга юзинг-кўзинг демай тортилган тар-сакни, «сўз ўнқови» келганда чапанича дўк-лўпсига, «овсарона, далиёна» — тажохилу орифона сўз айтиш санъати бор.

Ўзбек онаси яқин ўртада иккинчи
Абдулла Қодирийни туғмаса керак.

ЧўЛПОН

Ўзбек миллатининг ва қардош халқлар маънавий чашмасидан ҳам қониб суви ичган Абдулла Қодирий-ни кулги устаси сифатида элга танитган асар, шубҳа-сиз, «Калвак махзум...»дир. Шу сабабдан адибнинг сатирик асарлари ҳусусида гап кетса, аввало, «Калвак махзум...» ва «Тошпўлат тажсанг...» тилга олинади. Адабиётшунослигимиз, ҳусусан, қодирийшунослик тарихида бу асарларнинг турли савиядаги талқинлари бор. Шунинг алоҳида таъкидлаш жоизки, Қодирийнинг сатирик асарларини халқ кулгисидан алоҳида олиб ту-шунтириш асло мумкин эмас. Зотан, дунёдаги машҳур «Кичик Цахес» (Гофман), «Гаргантоа ва Пантатрю-эл» (Ф.Рабле), «Ревизор» (М.Гоголь) сингари асарлар бевосита халқ кулгиси билан боғлиқ.

▶3-4-5

ФЕСТИВАЛ АРАФАСИДА

INTERNATIONAL FESTIVAL
OF HANDICRAFTERS

KOKAND - 2019

Куни кеча «Шарқ тароналари» Халқаро мусиқа фестивалини катта тантаная ҳаяжон билан якунлаб, меҳмонларни ҳурмат билан кузатиб қўйган Ўзбекистон яна бир катта халқаро тадбир арафасида турибди. Навбат азалдан хунармандлар макони бўлган Қўқонга!

10-15 сентябрь кунлари юртимизда илк бор ўтказилаётган «Халқаро хунармандчилик фестивали» меҳмонлари ва қатнашчиларини Қўқон ўз бағрига олади. Маданият вазирлиги, Туризмни ривожлантириш давлат қўмитаси, Савдо-саноат палатаси, «Хунарманд» уюшмаси, Бадиий академия ва Фарғона вилоят ҳокимлиги ҳамкорлигида ўтадиган мазкур халқаро анжуманда хорижий давлатлардан маҳоратли хунармандлар, амалий санъат усталари, мутахассислар, сайёҳлар қатнашади.

— Қўқон шаҳрининг Марказий боғи ҳудудидаги Худой-хон қароргоҳида бўлиб ўтадиган фестивалга тайёргарлик ишлари кизгин паллага кирди, — дейди «Хунарманд» уюшмаси раиси ўринбосари Ақобир Ҳакимов. — Барча тайёргарлик ишлари низоҳасига етиб қолди. Анжуманда 75 та хорижий давлатдан 300 дан ортиқ катнашчи ишти-рок этиши кутилляпти. Мамлака-тимиздан эса тўққиз юзга яқин хунарманд қатнашади. Маҳал-лий ва хорижий хунармандлар-нинг кўргазма савдоси, мода-лар намойиши, кўғирчоқбозлар ва дорбозларнинг томошалар-ри, фольклор жамоаларининг чиқишлари, турли танловлар, маҳорат дарслари, тақдирот-лар Қўқон аҳли ва меҳмонлар-да катта таассурот қолдиради, деб ўйлаймиз. «Хунармандчи-

лик ва халқ амалий санъатини ривожлантириш истикболлари» мавзусида ўтадиган илмий-ама-лий конференция соҳа ривожига аҳамият қарғати, шубҳасиз. Фестиваль доирасида Жаҳон Хунармандлар Кенгаши томо-нидан қадимий Қўқон шаҳрига «Жаҳон хунармандлар шаҳри» сертификатининг топширилиши ҳаммамизга ғурур бағишлаши тайин. Муҳим воқеалардан бири фестивал доирасида ўтказила-диган кўрик-танловдир. Бешта йўналиш бўйича ўтказиладиган танлов қатнашчилари 5 минг АҚШ долларидан 2 минг АҚШ долларигача пул мукофоти ва диплом билан тақдирланадилар.

Худлас, ушбу фестиваль воқеаларга бой ва кизикарли ўтиши кутилмоқда. Қўқон бугун дунё хунармандларига бағрини кенг очди.

Шу пайтга қадар юртимизнинг олтига ҳудудида олти адиб номи билан аталадиган Ижод мактаблари фаолият олиб бораётган эди. Бу йил эса уларнинг сафи яна учтага кўпайди. Сирдарё вилоятининг Гулистон шаҳрида Ҳалима Худойбердиева, Хоразм вилоятининг Хива шаҳрида Огаҳий ҳамда Тошкент шаҳрида Абдулла Қодирий номидаги Ижод мактаблари очилди. Жорий йилда очилган Ижод мактабларининг 5-, 6-, 7-, 8-синфларига, шунингдек, бошқа мактабларнинг 5-синфларига иқтидорли, аълочи, билимдон ўқувчилар ижодий имтиҳон ва тест синовлари асосида қабул қилинди. Ижод мактабларининг ижодий имтиҳонлари Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва Халқ таълими вазирлиги томонидан, тест синовлари Давлат тест маркази томонидан ўтказилди. Тошкент шаҳрида ташкил этилган Абдулла Қодирий номидаги ижод мактабига ҳужжат топширган 488 нафар ўқувчи орасидан ижодий ва тест имтиҳонлари асосида ҳар бир синфга 30 нафардан жами 120 нафар ўқувчи саралаб олинган. Айни вақтда мактаб ўқувчилари Олмазор туманидаги 119-мактаб биносида ўқитилмоқда. ▶6

МИЛЛАТ ДАҲОСИ ТАЪРИФИДА

Энг оғир тарихий даврларда давлат, миллат ва дин ол-дида фавқулодда хизматлар кўрсатган, келажак авлод-лар учун миллий тараққиёт дастурини яратиб берган бу-юк йўлбошчиларни инсонлар доҳий, дея улуғлайдилар. Улуғ Соҳибқирон Амир Темур ҳаёти ва фаолияти — миллат ва халқ дарди билан яшашнинг яққол намунасидир.

Очигини айтганда, собиқ шўро даврида «доҳий» сўзи хўп ме-дамизга теккан эди. Юртимизга умрида келмаган, кўрмаган, ти-лимиз ва урф-одатларимизга етти ёт бегона одамни бизга «доҳий» дея уқтиришарди. Эсингни танигандан бошлаб сохта «доҳий»-нинг исми худди азондек қулоғингга қуйилгани билан, қалбан тан олмасанг, ҳаммаси бекоз. Шунинг учунми, бу сўзнинг қадри ке-тиб, эшитганда пинак бузмайдиган аҳволга келгандик. 1991 йили мустабид тузум барбод бўлиб, Истиқлолга эришдик. Буюк аждо-ларимиз ҳақидаги тарихий ҳақиқатларни ўргана бошладик. Ўз-беклар тарих сахнасида кеча ёки бугун чиққан миллат эмаслиги, бир асарда Соҳибқирон лафзидан айтилганидек, «Туркнинг бош бўғини» эканлигимиз, миллатимиз фарзандларининг умуминсо-ният илм-фани тараққиётига қўшган бекиёс ҳиссаси улкан фахр ва ғурурга лойиқ эканини ҳис этдик. ▶4

ҚАДАМИНГ МУБОРАК БЎЛСИН!

АБДУЛЛА ҚОДИРИЙНИ АНГЛАШ —
ИНСОНЧИЛИК ВА МУХАББАТНИ ТАНИШДИР

...Маълумки, бизнинг оталаримиз ва момоларимиз Қодирий рўмонларини илк бор қўлга олган онларини, бир маҳалла халқ бир танча атрофига йиғилиб, заиф шам шўласида Отабек-Кумуш мухаббатининг ботаётган ой каби маънос ишқ дostonини йиғлаб эшитган дақиқаларини шу бугун ҳам кўзларига ёш олиб эслашди. Момоларимизнинг худди эртатка ўхшаш соддадил эсдаликларига суюниш ҳам шарт эмас. Отабек-Кумуш севгисининг Абдулла Қодирий кўз ёши билан суғорилган мунгли саҳифалари ҳар биримизнинг қалбимизда бир умр ўчмас шўъла ёкиб кетмадимикан?! Нафакат боболаримиз, балки бизнинг авлод ҳам Қодирий бошига катта гурбат ёғилган онларда унинг буюк номига қора кўлагалар тушган даврларда ҳам Анвар, Раъно, Отабек ва Кумуш дostonларини хуфёна тарзда кўлдан-кўлга бериб уларни шамчирок шўласида ўқишдан кўриб, совуқ болохоналарда эски лампа шўласида ўқиганларимиз ҳамон бизнинг ҳам эсимизда. Бунинг бир сабаби ҳам Абдулла Қодирий асарларидеги ўша миллий рухнинг сўнмас жозибасида эмасмикан?! Мен бу рух ҳақида ҳар бир халқ учун азия бўлган миллий туйғу тўғрисида ўйлар эканман, гарчи ўлмас адибимиз ҳақида юзлаб илмий асарлар яратилган бўлса-да, унинг ижодини ҳануз теран идрок этишга ожизлик қилаётганимизга иқдор бўлгим келади.

Одил ЁҚУБОВ

Абдулла ОРИПОВ

Чиндан ҳам Абдулла Қодирий жаҳон адабиётининг энг буюк вакиллари қаторидан жой олишга муносиб ёзувчи. У халқ орасида шўролар босқинига қадар ўзига хос тили, тасвир воситалари, ифода йўсини, ҳеч кимга ўхшамайдиган услуби билан тарихий роман ва Туркистоннинг ички ҳаёти воситасида ҳақиқий ўзбекнинг асл моҳиятини англатишда намуна бўла олган ёзувчи сифатида машҳурдир.

Менинча, Қодирийнинг буюклиги бундан ҳам муҳимроқ омил, яъни унинг нима ҳақда ёзиш зарурлигини тўғри белгилай олганида, деб ўйлайман. Қодирий ёзиш лозим деб ўйлаган ана шундай жиҳатлардан бири унинг инсон руҳий ҳолатини тасвирлашдаги самимиятида инъикос этган. У муҳаббат, нафрат, эътиқод каби умуминсоний туйғулар ҳеч қандай чегара билмаслиги, улар бутун дунё халқларига хос хусусият эканлигини кўрсатмоқчи бўлган. Менимча, буюк адабиётнинг энг муҳим жиҳати ҳам мана шу туйғуларнинг гўзал тасвирларида акс этади.

Марк РИИЗ, АҚШ

Бир воқеа сира эсимдан чиқмайди. Шоир Миртемир оғир дардга чалиниб касалхонада ётганида, танкидчи Озод Шарафиддинов билан кўргани бордик. Миртемир домла бир оз ўзига келган, бироқ шифокорлар ҳали туришга рухсат бермаган экан. Биз хонага кирганимизда домланинг кўлларида «Ўткан кунлар» романи, ётган жойларида мутулла билан машғул эканлар. Домла роман орасига хатчўп қўйиб, биз билан саломлашди ва китобга ишора қилиб: «Мўъжиза, нақ мўъжизанинг ўзи!» дедилар ва: «Бу галги мутулла, балким юзинчисидаир...» дея қилимайиб илова қилдилар. Маълум бўлдики, Миртемир домла касалхонада бироз ўзига келиб биринчи сўрагани «Ўткан кунлар» романи бўлибди. Улкан шоирнинг оғир хасталик чоғида ҳаёлини, дилини ўзига мафтун этган, этолган, юзинчи бор ўқишга ярайдиган китоб ҳақиқатан ҳам, унинг ўз сўзи билан айтганда, мўъжиза!

Умарали НОРМАТОВ

Анвар ОБИДЖОН

...Қўлпон 1934 йили «Ҳамлет»нинг таржимасини ва «Кеча ва кундуз» романининг биринчи қисmini тутатган эди.

Қўлпоннинг бирида у менга роман муқаддимасини ўқиб берди. Мен завқланиб, «Қодирига тасвир бўлибди-ку», деган эдим, «Йўқ, йўқ, ўзбек аёли иккинчи марта Қодирийни тутмайди», деди.

— Лоф қилманг! Навоий, Бобур, Оғаҳийни туккан ўзбек аёли нега Қодирийдакасани тутмас экан?! — дедим.

— Ҳа, ҳа, шундайку-я, яқин орада тутмаса керак, — деб жавоб қилди шоир.

Абдулла Қодирийни бағрикенг, вафодор, меҳридор, баркамол, хожатбарор, чин инсон сифатида билмаман. У зотнинг ўзлари меҳмон қақариши яхши кўрсалар-да, айниқса, шохона зиёфатларга боришни, тантанали мажлисларда иштирок этишни ва баландпарвоз галларни тинглашни ёқтирмас эдилар. Машҳур ёзувчимиз кишилар бойлиги, лавозимини писанд қилмай, факат одамийлигига қараб муомала қилардилар.

Дўстларининг ақсарияти адабиёт, дин арбоблари, ишчилар, деҳқонлар, қосиблар, кўнчилар ва бошқа касбга бўлиб қўйилган чопанлар ҳам эди. Ўзларидан ҳам сезиларли даражада чопанилик бор эди. Машҳур бобон Иноғомжон ота билан яқин муносабатда бўлганлигига кўн бор шўхидман. Боб парварини халқини у кишидан олган бўлсалар, ажабмас.

Абдулла Қодирийнинг топиш-тутишлари дуруст бўлмаса-да, кўллари ҳамиша очик, саҳий эди, шунданми турмушлари ҳам ўртача кечар эди. 1933 йили мамлакатда очарчилик ва ҳақчилик юз берди. Мен ёшга таътилга чиқиб, Москвадан Тошкентга келдим ва ўша кунлик Абдулла Қодирийни эшитган уйларида бордим. У киши қопчи кўтариб дарвозаларидан энди чиққан эканлар. Мени қўриши ҳамоно қопчиқларини ерга қўйиб:

— Э, қадиминга хасанот! Қанчадан бери соғиниб юрган эдим. Кел, жигарим, — дея мен билан қучоқлашиб кўришдилар (Аваллари қўл бериб саломлашардилар).

— Қани, ичкарига юр! Мени шийпонга бошладилар, чой устида хол-ахвол сўрашиб, Қўлпонни сўрадилар. Мен Қўлпон бериб юборган икки бўлак ширин кулча (печенье) ва мактубни кўлларида тутқаздим. Мактубни ўқигач, узок хўрсидилар-да:

— Қўлпонни ўз таъбири билан айтсам: «Ҳақат Мажнун бўлиб элни севаман», деганлари учун гурбатда яшаш оғирлик қилади, — дея хатни менга узатдилар. Мактуб мазмунини ниҳоятда гапим бўлиб, унинг охирида қўйидаги тўртлик ҳам ёзилган экан:

Ватандан қайбдаг бўлдим,
ғарбиман ошмим йўқ,
Паришон ҳолим сўргучи
бир руҳи равоним йўқ.

Тирикман, ўлмаганман,
лек инсонликда соним йўқ,
Агар катта этсалар девона
Машрабдек тавоним йўқ.

— Сен бунда дам олиб ёт. Ўйда егулигимиз охирида қолибди, мен бултурги хосилдан қолган маккани ун қилдириб қайтаман, сўнг мазза қилиб гурунглашамиз, — дедилар.

Мен унамадим. Бирга Чуқурқўприқдаги Мах-

Юнус МАҚСУДИЙ

«ТИРИКМАН, ЎЛМАГАНМАН...»

(«Хазон бўлган тақдирлар» китобидан)

муд Сарикнинг тегирмонига бориб, ун қилиб қайтдик. Ўша бир пуд чамасидаги ундан тўрт коса унни олиб, тўрт қўшининикига чиқариб юбордилар. Қодирийнинг хатти-ҳаракатидан хайрон қилиб сўрадим:

— Нима қилаяпсиз?

— Бу қўшилларимга берилаётган кафсан, — дедилар.

— Унда менга бериладиган кафсаннингиз қани?

— дедим ҳазил аралаш.

— Сен кафсанга мухтож эмассан-да.

— Мен берган кафсаннингиз савобиға мухтожман.

— Хўп, майли савобиға сен шерик бўлақол, — деб жилмайиб қўйдилар. Хулоса қилиб айтганда, бундайин саховат, олижаноблик, бундайин чин одамийлик ҳар кимнинг ҳам қўлидан келарвермайди, айниқса, очарчилик йилларида! Айнан шундай ноёб фазилатлари учун Абдулла Қодирийни туғишган акамдан кўра зиёдрок ҳурматлар эдим.

...1936 йилнинг ёз кунларидан бирида Абдулла Қодирий бир болага мени худлик билан айтиб кел, деб тайинлаб юборибдилар. Тезда уйлариға етиб борсам, ёлғиз ўзлари шийпонда чой ичиб ўтирган эканлар.

— О, хайрият, уйда экансан, зап вақтида етиб келдинг. Энди, гап бундоқ, иним. Чойдан кейин тайёргарлик кўрамиз, кечга меҳмонлар келишди.

У кишининг меҳмондўст одам эканлигини билардим. Рўзгорболлиги ҳам ҳавас қилса арзигулик эди. Аммо меҳмон қутишда асло исрофгарчиликка йўл қўймасдилар...

Мен, Абдулла Қодирийнинг Акмал Икромов, Файзулла Хўжаев билан яқин дўст бўлганларини сезардим, лекин улар тўғрисида ҳеч нарса гапирмас эдилар. Негадир шу дамда жуда очкииб кетдилар, шекилли, «хўб, яхши раҳбарларимиз бор»,

деб яна бир воқеани гапириб бердилар.

— Яқинда Акмал Икромов мени чақириб, «Ўткан кунлар» романингизни қайта нашр қилсак, шу шарт биланки, сиз, Юсуфбек ҳожиининг руслар улуг ёлимиз деган жойини ҳамда Отабекнинг русларга қарши жангларда ҳалок бўлгани каби ўринларни тахрирдан ўтказсангиз, сизга ўттиз минг сўм берам эдик, — деди. Мен: «Агар сиз айтган ўринлар олиб ташланса, роман романликдан чиқиб, сарик чака-

лик ҳам қиммати қолмайди», деб жавоб қилдим. Акмал Икромов фикримга қўшилди.

Кечки пайт Ғулом Зафарий, Ғози Юнус, Қўлпон, Элбек, Ойбек, Ғафур Ғулом, Санжар Сиддик, Юнус Латиф ва Собир Абдулла кириб келишди. Шийпонда ўтиришиб қилган суҳбатимиз аста-секин қизиб кетди. Қўлпон йиғиланларга қарата:

— Эй, менинг майпараст дўстларим! Мана, майхонага жам бўлдик. Ихтиёри соқийга берамиз.

— Сўнг қўшиб қўйдик: — Май соқийдан, сархушлик биздан, — деб Ғулом Зафарийга таъзим қилди.

Қўлпон шийпонни майхона, суҳбатни май, йиғиланларни майпарастлар, мажлис бошлиғини соқий, деб ўхшатиш қилган эди. Суҳбат Ғафур Ғулом, Ғайратий, Собир Абдулла ва Элбек шеърларини ўқиб билан бошланди. Сўнгра Собир Абдулла халқимиз руҳига яқин аруз вазида шеърлар ёзишни кенг тартиб қилишни таъкидлади.

Юнус Латиф янги усулда шеър ёзиш ҳозирги замонамизга мос тушишини, аруз вази эскириб қолганини айтиб, эътироз билдирди. Ғози Юнус Латифни каттиқ танқид қилди. Абдулла Қодирий матбуотда Ғози Юнус билан бир-бирларига қарама-қарши мақоладор ёзишса ҳам, аслида ҳар иккови бир-бирига меҳрибон, ҳамфир, ҳаммаслак эдилар.

Абдулла Қодирий ҳам Ғози Юнуснинг фикр-мулоҳазаларига юз фоида қўшилиб, Юнус Латифнинг хато йўлдан бораётганини таъкидлади ва уни Ғози Юнусдан сабоқ олишга ундади.

Қўлпон Навоий даврида Хирот шоирлар масканига айланганини шавқ билан гапирди. Бизда ҳам зўр истеъдодли шоир, ёзувчилар етишиб чиқишга аминлигини изҳор этди. Ниҳоят, Усмон Носир ижодида тўхтаб, замонамизнинг етук шоири, деб баҳолади ва унинг шеърларидан айримларини ўқиб, бу шоирга тан берса бўлади, деди.

Абдулла Қодирий юксак иродали, соҳиби қалб инсон, улуг ёзувчи эди. Менинг тушунишимча, жаҳон адабиётида услуб жиҳатидан фарқ қиладиган бешик романчилик мактаби сайқалланиб кўзга ташланиб туради. Улар инглиз, француз, немис, рус, ҳинд романчилик мактабларидир. Эндилликда олтинчи романчилик мактаби яратилди. Бу мактабни яратган Абдулла Қодирийдир. У Шарқ ва Ғарб классикларини вужуд-вужуди билан ўзига сингдириб юборган ўта билимдон, ўта маданиятли, туб маънодаги профессионал ёзувчи эди. У адолат, мардлик, номус, тенглик, ёрусликни улуғлаган, адабиёт, ахлоқ, санъат осмонига ранг-баранг гуллар, юлдузлар ўйган, умид, ишқ билан ҳаётбахш сатрларни сайқаллаган забардаст қаламкаш эди... Баъзи мунаққидлар ёзувчини мозийга оид услубда қалам тебратган таснифчи сифатида талқин қилиб, уни адабиётдан олиб ташламоқчи бўладилар. Лекин ҳаммага маълумки, ким унга ўқ укса, у Ватанга, халқига ўқ узган бўлади. У хоиндир!

Е.Э.БЕРТЕЛЬС, атокли рус шарқшуноси

Кулушибиди ноласи

Сизга бир армон бўлай, золим бегим,
Жайрон бўлай қувлаб етиб олинг, бегим,
Марғилоннинг йўлига бошим қўйиб
Жон берай, Зайнаб билан қолинг, бегим.

Қани ул, қайрилма кош Кумуш деманг,
Бағри гул, бағри оташ Кумуш деманг,
Кўзларинг нега ёш Кумуш деманг,
Бир кўрай, Зайнаб билан қолинг, бегим.

Сигмадим қундошнинг бу тош шаҳрига,
Дош беролмай бу қарошлар захрига,
Ёрдан айрилдим бу қаро ер бағрига
Жо бўлай, Зайнаб билан қолинг, бегим.

Мухаммад ЮСУФ

Самарқанд дарвоза

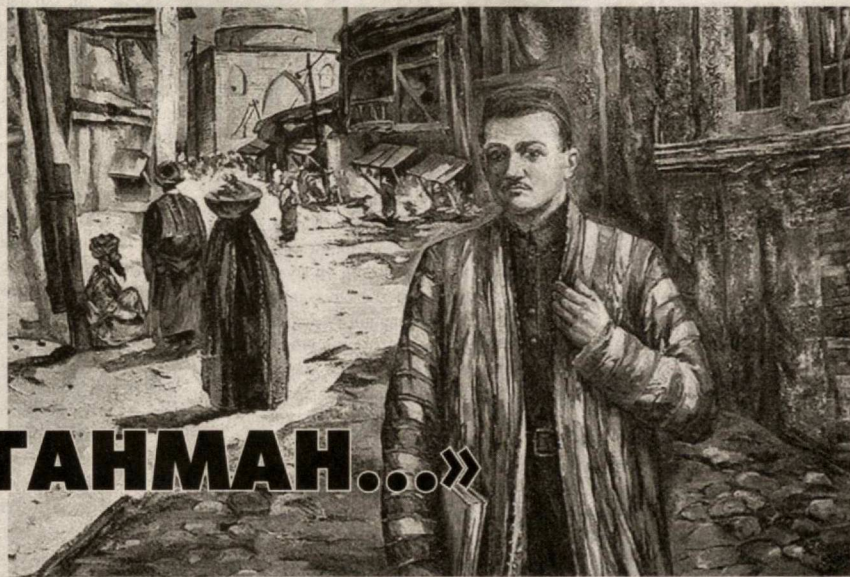
қўраси

Бу тош кўчалардан Қодирий ўтган
Эски Жўвага ҳам яёв чиққанлар.
Чорраха четига кимнидир қутган,
Кимнидир қуттириб, ҳажв биттганлар.

Кумуш келиб-кетган кўча мана шу,
Қодирий Раънони шу йўлда кўрган.
Адибнинг уйига Ғафур Ғуломо
Қўлпон ҳам шу тошлар устидан юрган.

Ипак йўлидир бу, қарвонлар бари
Самарқанддан ўтиб, кезганда жаҳон.
Йўлга чиққан эди келажак сари
«Ўткан кунлар» дея аталган қарвон.

ХУМОЮН

Таржима соҳасининг билимдони, журналист Санжар Сиддикнинг фикр-мулоҳазаларини диққат билан тинглаб, ҳаммалари ундан мамнун бўлишди.

Ўтириш охирида Ғулом Зафарий:

— Ҳозирги вақтда ижодкорларимиз бир оз бўлса-да, енгил нафас ола бошладилар. Ёзажак асарларимизни тилдан эмас, дилдан ёзайлик, муросаи мадора деб, буюртма асар ёзишни бас қилайлик, — дея Абдулла Қодирийнинг «Обид кетмон» асари ва Қўлпоннинг айрим мадҳия-қасидаларини танқид қилди.

Қодирий ва Қўлпон Ғулом Зафарий фикрига қўшилдилар, шекилли, унга ҳеч қандай эътироз билдирмадилар.

Абдулла Қодирий йиғиланларга миннатдорчилик билдириб, дастурхонга тортилган овқатга ундади. Таомдан сўнг яхши ниятлар тилаб тарқатилди.

Абдулла Қодирий хар йили ёзнинг айнаи пишчиқчилик палласида диний арбоб, арабшунос Захриддин Аълам, бедилшунос Алоуддин махсум, навоийшунос Нодирхон махсум ва кекса авлодга мансуб бўлган шоирлардан Тавалло, Хислат, Мискин, Тошқин ва шу каби яқин биродарларини меҳмонга қақариб тарих, тиббиёт, мантиққа оид масалалар ҳақида суҳбатлашардилар. Захриддин Аълам Мухаммад пайгамбар ҳалисларини, Саҳихи Бухорий ва ат-Термизий асарларини муҳокама қилар, Алоуддин махсум ва Нодирхон махсум Бедил ва Алишер Навоий асарларини, улардаги дини исломга тааллуқли жойларини ўқишарди. Халқимиз тарихини пухта билган адиб диний урф-одатларга ҳурмат билан ёндашарди. Аммо бидъату хурофотни асло сўймади. Адибнинг бу фазилати асарлари қаҳрамонлари табиатиға ҳам қўчган.

Менинг мақур соҳадаги маълумотим ҳаминқадар бўлганлиги учун сукут сақлаб тинглардим. Абдулла Қодирий улар билан бемалол баҳслашар ва баъзан ўзининг билимдонлиги учун уларнинг таҳсинларига ҳам сазовор бўлар эди. Уларга дастёрлик қилишдаги нозик хатти-ҳаракатларни Қодирий хазратларидан унча-мунча ўрганган бўлсам-да, мавлоноларга бекаму кўст хизмат кўрсатиш менга хийлагина оғир кўчар эди. Чунки Абдулла Қодирий ҳар бир суҳбатга бутун вужуди билан берилиб, меҳмонларни қай тарика қутишни тамомила менинг ихтиёрига ташлаб қўярдилар. Уларнинг йиғилишлари жума кунни эрта бошлашиб, шом намозидан сўнг тугар эди. Намозларини ҳам шийпонда ўқишар эди. Шу аснода бир нарсга эсимга тушиб қолди. Мўминжон Мухаммаджон ўғли Тошқини дўстлари орқаваротдан Мўмин кофир дейишарди. Бир гал у кишининг ҳам намоз ўқигани тувоқи бўлганман. Бунга Абдулла Қодирийнинг даъватлари қор қилган бўлса, ажабмас.

1937 йилнинг охирида Тошкентга келганимда маҳалладош дўстим Мирқомил: «Сени уч-тўрт марта сиёсий идора ходимлари сўраб келишди. Мен ва маҳалла фаоллари сенинг бу ерда эмаслигингни айтганимиздан сўнг, мабодо келиб қолгудай бўлса, уларга хабар қилишимиз тўғрисида тилхат олиб кетишди. Сен ҳеч кимга қўрнмай, шу бугуноқ Тошкентдан чиқиб кет», деди. Мен ўша захотийк Мирзачўлнинг овлоқ бир қишлоғида яшайдиган танишимни қора тортиб, Тошкентдан чиқиб кетдим ва ўша ердаги бошланғич мактабда ўқитувчилик қилдим. Ниҳоят, эл-юрт бир оз тинчигач, яна Тошкентга қайтиб келдим. Сочимни тақир олдириб, қийм-бошларимни ҳам ўзгартириб, мулававча сифат ўқитувчи бўлиб ишлаб юрдим. Шушу, Қодирий хазратларини бошқа кўрмадим.

Бундан бир неча йиллар илгари адабнинг “Мехробдан чаён” асарини “Раъно” деб сахналаштириш, асар қахрамони Раънонинг жасоратини махсус қирғиз ёзувчиси Чингиз Айтматовнинг “Жамила” сизга қиёслаш фикри тузилган эди. Лекин шароит тақозоси билан бунинг имкони бўлмади.

Бугун сахнада кетаётган жараён-дан асосий максимиз улугъ ёзувчи Абдулла Қодирий ҳақида, унинг ижоди ва шахси ҳақида бирор янги гап — ҳалигача кўпчиликлари маълум бўлмаган ҳақиқатларни айтишди. Максимизга мувофиқроғи Хуршид Дўстмуҳаммадининг ақинида ёзган “Ёлғиз” киссаси бўлиб чиқди. Қодирийнинг ҳаёти ҳақида кўп маълумотлардан, жумладан, “Ёлғиз” киссасида тасвирланган воқеалардан хабардор бўлсам-да, кисса ўз моҳияти билан менга кучли таъсир қилди.

Киссада А.Қодирийнинг “Муштум” журналида ишлаб юрган кезлари, яъни 1926-йиллар тасвирланган. “Муштум”да унинг “Ийгинди гаплар” мақоласи чиқади асарда танқид остига олинган маориф аҳволи ва зиёлилар тақдири ОГПУ томонидан аксининкилобий ва миллатчилик сифатида талқин қилиниб, Қодирий икки йил муддатга қамалади. Аммо бирор маротаба ҳам сўроқ қилинмайди, айби бўйнига қўйилмайди. Судда исбот сифатида Қодирийнинг касбдош “дўстлари” ёзиб берган маълумотлар келтирилади, холос. Қизғини шундаки, Қодирий бир кун ҳам қамокда ўтирмайди. Ҳукм чиқарилгандан сўнг қамок эшигига олиб борилади, унинг қўлига ҳукуматнинг афв тўғрисидаги қўғози берилиб, озод қилинади. “Ҳой, ёзувчи! Жим юр, бўлмаса, сени истаган пайт қамокка олишимиз ва истаган пайт отишимиз мумкин!” “Улар” айтганини қилган, фақатгина Қоди-

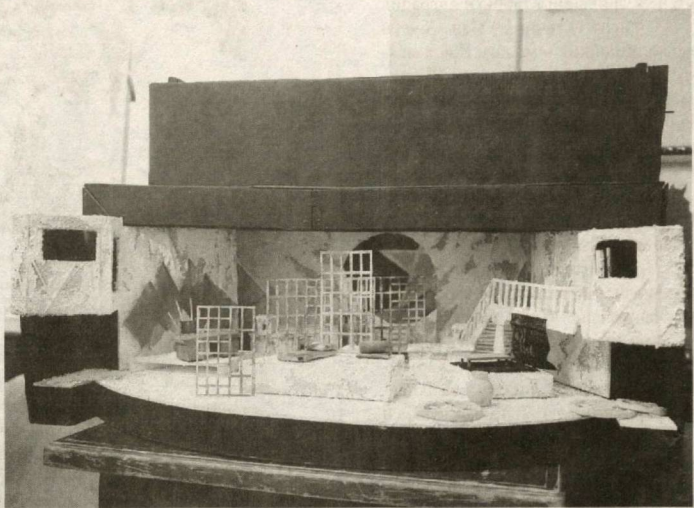
рий уларнинг айтганини қилмаган. 1937 йилда яна қамокка олиниб, отиб ташланган.

Мазкур кисса сахнага мослаштирилган ҳолда инсценировка қилинди. Унда асосий диққат фақат ёзувчи шах-

ман” бўлиб қўрилиши мумкин) деб эъравонлик қилган сиёсий тузумга (даврга) қаратилган бўлади.

Спектаклнинг яна бир диққатга молик жиҳати шундаки, унда шу тузум дарғасининг соясида жон саклайман, деб қўрқув остида жинлар “бўйинларига илган ногораларни” чапишга тайёр турган, тобеликка мойил кишилар, бу йўлда ҳатто ўз дўстларига хиёнат қилишдан тап тормаган каслар — “қасбдош дўстлар” асар жанридан бир мунча четроқ чиқиб

ЁЗУВЧИ ЁЛҒИЗ ЭМАС

си, ҳаёти, ижодига қаратилган эмас, балки у яшаган даврга, уни “маҳв этаман, бўйсундираман, кул қиламан, ўз ногорамга ўйнатаман (спектаклда кўпроқ урғу “Ўз ногорамни қалдира-

бўлса-да, шарж, масҳара услубида ифода қилинади. Инсценировкадаги “қасбдош дўстлар” мавзуси анча оғрикли, ачинарли ва қайсибир маънода дахшатли мавзу. Қодирий боши-

га оғир кун тушганида уни дўстлари бир овоздан танимасликка олганлари, “қўрқув” олдига дўстликдан воз кечганлари ва бир овоздан Қодирийни “душман”га чиқарганлари спектаклда кескин ва шифатсиз фош қилинади.

Бўлғуси спектаклимизни “Жинлар базми” деб атамоқчимиз. Бу спектакль ўша тузум яратган муҳит, шу тузумнинг базми. Базмда ана шу тadbир эгаларига керак бўлган мусиқа асбоблари қилинади, ачинарлиси шундаки, фақат шу мусиқага ўйинга тушиш мумкин холос — чалмасанг, қалинган мусиқага ўйнамасанг, қамаласан, кейин отиласан! Бу базм — қўрқоқлик базми, тобелик базми, соткинлик базми.

Дарҳақиқат, киссада Қодирий ёлғиз, уни тушунмаган дўстлари олдига ёлғиз, ҳаттоки, яқинлари олдига ҳам ёлғиз, дунёни қўриш, таҳлил қилишдан мосуво.

Томошани киссада “Ёлғиз” деб атамаганимизнинг боиси, спектаклда Қодирийнинг “қахрамонлари” анчагина — Юсуфбек Ҳожи, Қумуш, Ўзбек оғим, Қалвак Махсум, Олим бўзчи, Ҳофиз, Ҳасаналилар борки, улар доимо Қодирийни энг қийин паллаларида ҳам ҳимоя қилишга, унга ёрдам беришга тайёр турдилар ва бунинг улдасидан чиқадилар. Шунинг учун ҳам Қодирий ёлғиз эмас.

Яна шунинг ҳам айтиш лозимки, спектаклнинг сахнавий ечимини амалга ошириш учун, иштирокчиларнинг тарихий либосларини яратиш учун театрда моддий кўмак зарур.

Ўзбекистон Республикаси Маданият вазирлиги спектаклга катта аҳамият қаратиб, унинг сахналаштирилиши учун сарф этиладиган маблағ ажратиш режасини қўриб чиқмоқда.

Олимжон САЛИМОВ,
режиссёр

МАҲЗУН ИШҚ ҚИССАСИ

“Ўзбеккино” Миллий агентлиги Абдулла Қодирий таваллудининг 125 йиллигига бағишланган иккита лойиҳани амалга ошириш арафасида. Режиссёр

Умид Ҳамдамов адиб ҳаёти ва ижодига бағишланган автобиографик бадий фильм устида иш бошлаган бўлса, шу кунларда “Ўткан кунлар” романи асо-

сида кисса метражи бадий фильми тасвирга олиш жараёни якунланиб, унинг томошабинлар эътиборига ҳавола этиш учун тайёр ҳолатга келтирилган. Сценарий муаллифи ва постановкачи режиссёр Жўрабек Рўзметов фильмининг мазмун-моҳияти, махсус мумтоз асарнинг мазкур фильмида қандай янги қирраси очилгани хусусида қуйидагиларни сўзлаб берди:

— Аввало, шунинг айтиш керакки, кинокартинани “Ой шуъласида...” деб

номладик. Маълумки, “Ўткан кунлар” романи том маънода ўзбек адабиётининг гултожи ҳисобланади. Мазкур асар асосида икки талқинда бадий фильм суратга олиниб, аллақачон томошабин ҳукмига ҳавола этилган. Шу сабаб биз бироз бошқача йўлдан бордик. Яъни “Ой шуъласида” картинаси шу иккала фильмида ҳам акс этмаган, роман қахрамони Отабекнинг тақдирига ўхшаш Уста Алимнинг кечмиши, ўз тилидан ҳикоя қилинган тақдири ҳақидаги маҳзун бир ишқ қиссаси суратга олиниб, унинг томошабинлар эътиборига ҳавола этиш учун тайёр ҳолатга келтирилган. Сценарий муаллифи ва постановкачи режиссёр Жўрабек Рўзметов фильмининг мазмун-моҳияти, махсус мумтоз асарнинг мазкур фильмида қандай янги қирраси очилгани хусусида қуйидагиларни сўзлаб берди:

— Аввало, шунинг айтиш керакки, кинокартинани “Ой шуъласида...” деб

номладик. Маълумки, “Ўткан кунлар” романи том маънода ўзбек адабиётининг гултожи ҳисобланади. Мазкур асар асосида икки талқинда бадий фильм суратга олиниб, аллақачон томошабин ҳукмига ҳавола этилган. Шу сабаб биз бироз бошқача йўлдан бордик. Яъни “Ой шуъласида” картинаси шу иккала фильмида ҳам акс этмаган, роман қахрамони Отабекнинг тақдирига ўхшаш Уста Алимнинг кечмиши, ўз тилидан ҳикоя қилинган тақдири ҳақидаги маҳзун бир ишқ қиссаси суратга олиниб, унинг томошабинлар эътиборига ҳавола этиш учун тайёр ҳолатга келтирилган. Сценарий муаллифи ва постановкачи режиссёр Жўрабек Рўзметов фильмининг мазмун-моҳияти, махсус мумтоз асарнинг мазкур фильмида қандай янги қирраси очилгани хусусида қуйидагиларни сўзлаб берди:

— Аввало, шунинг айтиш керакки, кинокартинани “Ой шуъласида...” деб

Президентимиз томонидан камтарин меҳнатимизга катта эътибор берилиб, давлат мукофотида лойиқ қўрилганини, аввало, миллий санъатимиз гултожи бўлган мақомга эътибор деб биламан. Шукроналар бўлсинки, Президентимиз халқимизга илоҳий оҳанглари тинглаш, улардан баҳраманд бўлиш учун кенг имконият яратди.

Фаолиятимизга бўлган эътибор мақомларнинг азалий аъналарини ўрганиш, илмий тадқиқ этиш, устозларни излаб топиш, энг гўзал ижролар билан халқимизга мақомларни етказиш йўлидаги ишларимизда бизга куч беради.

Ушбу мукофот олдимишда турган масалаларни амалга оширишда зиммамизга катта масъулият ҳам юклайди. Мақом меросимизни илмий тадқиқ этишда, мақомларнинг янги авлодини яратишда, ёш авлодни билимли-илмли қилиб тар-

МАСЪУЛИЯТ ЮКИ

биялашда садоқат билан, фидойилик билан меҳнат қилишга ундайди.

Энг муҳими, мақом ижрочилари ва ижодкорларининг азалий орзулари амалга ошди, қадим мақомларимиз қай-

та жонланди, халқимиз орасида миллий мусиқа санъатимизга муносабат қадр топа бошлади.

Барча вилоятларда мақом ансамбллари ташкил этилди, уларнинг дастурлари шаклланди, барча ансамбллар ҳукуматимиз томонидан қолғулар билан таъминланди. Бу, албатта, катта эътибордан дарак.

Бундай эътибор ва мукофот мақом ижодкорлари учун шараф бўлиши билан бирга катта масъулият ҳам юклайди. Ана шу масъулиятли вазифани бажариш йўлида бор имкониятимизни ишга солаемиз.

Соибжон БЕГМАТОВ,
Ўзбек Миллий мақом санъати
маркази бош директори,
“Меҳнат шухрати” ордени соҳиби

Куз фасли ўзи билан бирга юртимиз театрларида ана бир мавсумни бошлаб келди. Сентябрьнинг ilk кунли Ўзбекистон давлат мусиқали комедия (оперетта) театри мухлисларга катта театрлаштирилган концерт дастурини тақдим этди.

3 сентябрь кунли эса республикамиз театрларининг сардори Ўзбек миллий академик драма театри навбатдаги 105-мавсумини “Алишер Навоий” (Уйғун ва И.Султон асари) спектакли билан очди. Театрга таширф буюраётганларни фойеда театр директори Фатхуллага Маъсудов, Рихси Иброҳимова, Гавҳар Зокирова, Зухра Ашурова, Мукаддас Холикова, Гулчехра Иброҳимбекова каби таниқли санъаткорлар хуш қайғиёт ва очик чеҳра билан қутиб олдилар. Мухлислар ўзлари севган актёр ва актрисалар билан суҳбатлашиб, суратга тушиш имконига эга бўлдилар.

Театр ва томошабин мулоқоти томоша залида ҳам давом этди. Айниқса, сахнада Миллий театрнинг таниқли ва ёш санъаткорлари мухлислар қаршисида намойён бўлганида зални гулдурас қарсақлар тугиб кетди. Мавсум бошланишига бағишланган тadbирни Ф.Маъсудов кириш сўзи билан очиб берди. Сахнага тақлиф этилган Ўзбекистон Республикаси Маданият

ПОЙТАХТ ТЕАТРЛАРИДА

вазир Бахтиёр Сайфуллаев мухлисларни янги мавсум билан табриклади. Юртимиз маданий ҳаётида театр санъати ва санъаткорнинг ўрни ҳақида гапирар экан, бунда Миллий театрнинг ролига алоҳида тўхтади. Театрнинг тамал тошини қўйган санъат дарғалари, шу масканга умрини, ижодини бахшиш қилган буюк санъаткорлар номини тилга олар экан, Вазир бугунги актёр ва актрисалар уларнинг ижодидан ўрнак олиб, миллий театр санъатини ривож-

лантириш йўлида бор имкониятларини ишга солишларига умид билдирди. Шундан сўнг парда қўтарилиб, сахнада буюк шоир ва бебаҳо инсон Алишер Навоий қиёфаси намойён бўлди. Мухлислар таниқли режиссёр Рустам Ҳамидов бошчилигида қайтадан сахнага қайтган “Алишер Навоий” спектаклини театрнинг таниқли ҳамда ёш актёрлари ижросида томоша қилдилар.

5 сентябрь кунли Ўзбекистон давлат драма театри “Ер бариб-ири айланаверди” (Ш.Бошбеков), Сатира театри “Уй-ланиш” (Н.В.Гоголь), Муки-

Пойтахтимизнинг Гафур Ғуллом номидаги маданият ва истироҳат боғида Мустиқлигимизнинг 28 йиллигига бағишланган тadbир бўлиб ўтди.

“Умрбоқий мерос” Ўзбекистон маданияти ва санъати тарғибот маркази томонидан ташкил этилган “Истиклол медалари” деб номланган мазкур тadbир марказнинг истеъдодли ёшлари қўллаб-қувватлаш, маънавий етук, маърифатли ёш авлодни тарбиялаш, уларда маданий меросга ҳурмат туйғусини шакллантириш йўлидаги саъй-ҳаракатлари натижасидир. Зеро, бугун қўллаб халқаро танловларда совринли ўринларни қўлга киритаётган иктидорли ёшларимиз Ўзбекистоннинг салоҳиятини намойён этиб, дунёда юртимиз обрў-эътиборининг қўтарилишига ҳисса қўшмоқдалар.

Маълумки, шу йил 17-19 июль кунлари Боку шаҳрида Турк дунёси шоирлари асарларидан тўзилган “Бута-4” номли баъзнинг тақдими бўлиб ўтди. Мазкур тўпламдан Қозғистон, Қирғизистон, Тожикистон республикалари ижодкорлари қатори Ўзбекистоннинг бир гуруҳ ижодкорларининг асарлари ҳам ўрин олган. Август ойида “Умрбоқий мерос” маркази қошида ташкил этилган ёш ижодкорларнинг “Оху” клуби томонидан чоп этилган “Бахт кўнғироғи” шеърини тўплами мухлисларга тақдим этилди. “Ушбу тўпламдан,

Хизмат юзасидан устоз Акмал Икромов билан учрашиб турардим, Акмал ака кадрларни, ижодкорларни жуда эҳтиёт, ҳурмат қилар, гамхўрлик қўрсатар эди. ВКП(б) Марказкомининг адабий-бадий ташкилотларни қайтадан қўриш ҳақидаги қароридан сўнги бир учрашувда Акмал ака Абдулла Қодирий ҳақида «Буюк талант» деб, анча ижобий гаплар айтиб:

— Ижодкорларга муносабатда жуда эҳтиёт бўлинг, айниқса, Абдулла Қодирий каби ижодкорлар учун партия билетингиз билан эмас, ҳатто бошингиз билан жавоб берасиз, — деган эдилар.

Бу гап Акмал аканинг Абдулла Қодирийдек бир ижодкорга қанчалик ҳурмат, бегараз муносабатини қўрсатади.

Раҳмат МАЖИДИЙ,
ёзувчи

АДИБ АСАРЛАРИ САХНАДА

Халқимизнинг сеvimли адаби, ўзбек миллий романчилигининг асосчиси Абдулла Қодирийнинг ўлмас бадий асарлари билан бир қаторда унинг ҳаёти ва фаолиятига бағишланган бир неча асарлар ўзбек театрлари сахнасида иккинчи умрини яшаб келмоқда. Жум-

қўғирчоқ театрлари сахналарига қириб келгани кишини қувонтиради. Жумладан, Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон давлат академик катта театрида “Қумуш” операси, Муқимий номидаги мусиқали театрд “Отабек ва Қумушбиби”, Ўзбекистон давлат дра-

ладан, Ўзбек миллий академик драма театрида “Ўткан кунлар”, “Мехробдан чаён”, Муқимий номидаги мусиқий театрд “Анвар ва Раъно”, Ёш томошабинлар театрида “Хотира мангу”, Сатира театрида “Жулқунбой”, Сурхондарё вилояти қўғирчоқ театрида “Қодирий қулдирганда”, Каттакўрғон шаҳар драма театрида “Анвар ташвиш” сингари спектакллар театрларимиз репертуаридан мустаҳкам ўрин эгаллаб турибди.

Улугъ ёзувчи таваллудининг 125 йиллигини кенг нишонлаш тўғрисидаги Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг фармойишида белгиланган вазифалар ижроси юртимиз театрлари фаолиятида ҳам ўз ифодасини топмоқда. 2019 йил давомида мавжуд 37 та театрд А.Қодирий асарлари асосида бугунги кунгача саккизта спектакль томошабинлар эътиборига ҳавола этилди. Сахналаштирилган спектакллар орасида Сурхондарё вилоят қўғирчоқ театрининг “Қодирий қулдирганда”, Ўзбекистон давлат Ёш томошабинлар театрининг “Хотира мангу”, Қорақалпоқ Ёш томошабинлар театрининг “Мехробдан чаён”, Сатира театрининг “Жулқунбой” номли сахна асарлари бадийлиги, режиссёрлик талқинлари ва актёрлик топилмалари билан эътиборга лойиқ.

Қодирий асарларининг нафақат драматик ва мусиқали драма театрлари, балки опера ва балет, айниқса,

ма театрида “Жинлар базми”, Ёшлар театрида “Мехробдан чаён”, Фаргона, Наманган вилояти мусиқали драма театри ва Самарқанд вилояти рус драма театрида “Ўткан кунлар”, Фаргона вилояти рус драма театрида “Қалвак маҳзум хотиралари”, Жиззах вилояти мусиқали драма театрида “Жулқунбой қулгилари”, Қашқадарё вилояти мусиқали драма театрида “Бахтсиз қув” сингари асарлар сахналаштирилмоқда. Яқин кунларда мазкур спектакллар жамоатчилик ва томошабинлар эътиборига ҳавола этилиши кутилмоқда. Бундан ташқари, Ёш томошабинлар театри “Қодирий сўзлаганда” (ҳикоялари асосида), Қорақалпоқ давлат академик мусиқали театри “Менким Қодирий...” (ҳикоялари асосида) каби спектаклларни, Хоразм вилоят мусиқали драма театри адиб ҳажвий асарлари асосида монотеатрлики юбилейга тухфа қилиш ниятидирлар. Ушбу ранг-баранг, бадийликка йўғрилган спектакллар томошабинларга адиб асарлари, унинг кисса, шиддатли, аммо мазмунли ҳаёт йўли ҳақида ўзига хос шакл ва услубларда сўзлаш билан бирга, унинг 125 йиллик юбилейига муносиб тухфа бўлиши, шубҳасиз.

Маданият вазирлиги
Театрларни ривожлантириш
бошқармаси

ИСТИҚЛОЛ МЕДАЛАРИ

— дейди марказ раҳбари Лутфия Мирзаева, — Республикаимизнинг турли ҳудудларида ижод қилиб келаётган ёш истеъдодлар ва тажрибали ижодкорларнинг асарлари ўрин олган. Китобдан ўрин олган шеър ва ҳикояларда муҳаббат, эзгулик, бахт мавзулари, ҳаёт манзаралари қаламга олинган бўлиб, ўқувчиларга маъзур бўлади, деб ўйлаймиз”.

Тadbирда “Бахт кўнғироғи” ҳамда Ўзбекистон ва Озарбайжон Республикалари ҳамкорлигида чоп этилган “Бута-4” альманахида шеърлари, ҳикоялари билан қатнашган ижодкорларга “Умрбоқий мерос”

Ўзбекистон маданияти ва санъати тарғибот марказининг диплом ҳамда ташаккурномалари, эсдалик совғалари топширилди.

Ўзбекистон нодавлат нотижорат ташкилотлари миллий ассоциацияси, “Миллий тикланиш” демократик партияси Марказий кенгаши Аёллар қаноти ҳамда Ғ.Ғуллом номидаги маданият ва истироҳат боғи ҳамкорлигида ўтказилган ушбу тadbирда “Шарқ зиёкори” китоблар маркази томонидан китоблар қўرғазма-савдоси ташкил этилди, таниқли ва ёш ижрочиларнинг қуй-қўшқилари йиғилганларга хуш қайғиёт бағишлади.

Ўз ахборотимиз

Абдулла Қодирий — Жулқунбой юксак романлар яратди. Унинг романлари 20-йилларда зўё текис саҳрода тўсатдан Помир тоғлари вужудга келгандай пайдо бўлди. Қодирий асарларини Қўрмонғози ёки Чайковский куйлагандай дам олиб, мириқиб, гаит қилиб ўқийсан, киши... Гарчи Жулқунбой 20-йиллар бошида матбуотда газетачи, публицист бўлиб танилган бўлса ҳам унинг романларида газетачилик, журналистлик тили сира из қолдирмаган. Унинг тили раван, ширали, муеиқий, менимча, ҳамма Ўрта Осиё халқларига ҳам таржимонсиз тушунарли. Масалан, биз қозоқлар Жулқунбой асарларини таржимасиз ҳам бемалол ўқиб тушунаверамиз...

Мухтор АВЕЗОВ, қозоқ ёзувчиси

Мен Абдулла Қодирий асарларини гарчи ўттизинчи йилларда ўқиган бўлсам ҳам, улардаги қаҳрамонларни ҳозирга қадар унутма олмайман. Абдулла Қодирий ўзининг гоёат сиқик, аммо чуқур лирикаси билан мени мафтун этарди. Унинг асарларидаги ҳар бир детал ўзида юксак маъно ифода этади, моҳир заргар томонидан ясалган буюм янглиг жисоланади.

Жалол ИКРОМИЙ,
тожик ёзувчиси

Бошланиш 1-саҳифада

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 3 декабрдаги 1027-сонли Фармойишига мувофиқ, Тошкент шаҳар ҳокимлигига Ўзбек романчилигининг асосчиси Абдулла Қодирий ижодига бағишланган адабий музей, кутубхона билан биргаликда ижод мактаби барпо этиш вазифаси белгиланган. Айни кунларда Олматор туманида жойлашган Абдулла Қодирий номидаги истироҳат боғида адаб ижодига бағишланган мажмуа барпо этилмоқда. Адабий музей, кутубхона билан биргаликда ижод мактаби биносининг қурилиш ишлари бошлаб юборилган.

Абдулла Қодирий ижод мактабига қабул қилинган ўқувчиларни табриклаш, улар-

ни жўшқин ижод қилишга ундаш, халққа, юртга керакли инсонлар бўлиб етишишга туртки бериш мақсадида 5 сентябрь куни соат 11:00 да Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида ижодий учрашув ташкил этилди. Тадбирда Ёзувчилар уюшмасининг аъзолари, адабиётшунос олимлар, Халқ таълими вазирлиги вакиллари,

ижод мактаби ўқувчилари, мактаб раҳбарияти, ўқитувчилар, ўқувчиларнинг ота-оналари ҳамда Оммавий ахборот воситалари вакиллари иштирок этдилар.

Тадбирни Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси раисининг Ёшлар масалалари бўйича ўринбосари, ижод мактаблари бўйича масъул раҳбар Нодир Жонузқоқ олиб борди.

“Буюк кишилар ўзи туғилган юртини, миллатини ўз меҳнати, бетақдор ижоди, жасорати билан дунёга танитади. Халқи ва юртининг фахрига

ҚАДАМИНГ МУБОРАК БЎЛСИН!

Ҳақиқат яшар экан, биз ҳам яшайверамиз” сўзлари тадбирнинг барча иштирокчиларини тўлқинлантирди.

Ижод мактабига қабул қилинган ўқувчилар ва уларнинг ота-оналарини Ёзувчилар уюшмаси аъзоси, “Ўзбеккино” миллий агентлиги бош директорининг ўринбосари Шухрат Ризаев, филология фанлари доктори Баҳодир Каримов, Олматор тумани Халқ таълими бўлими мудири Замира Азимбоева, Тошкент шаҳар Халқ таълими бошқармаси узлуксиз методик хизмат бўлими бошлиғи Нигора Икромова кизгин му-борақбод этдилар.

“Сизнинг орангизда Қодирийдек халқларвар фидойилар, ҳақ сўзни айтидиганлар, етук романистлар ўтирганига шак-шубҳа йўқ. Бугун бу ерда ўтирган ўқувчилар яхши адабиётшунослар, журналистлар, тарихчилар бўлиб етишишини тилаймиз”, деди Шухрат Ризаев.

Нодир Жонузқоқ, шунингдек, ижод мактабларидаги таълим жараёни, ўқув дастурларини такомиллаштириш ишлари Ёзувчилар уюшмаси ҳамда Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги билан ҳамкорликда олиб борилаётганлиги ҳақида маълумотлар берди.

А.Қодирий номидаги ижод мактаби директори, педагогика фанлари номзоди, доцент Нилуфар Йўлдошевнинг мактаб ўқувчиларига табриғи янгради: — Азиз ўқувчим! Сен бугун Абдулла Қодирий номидаги Ижод мактаби остонасига илк қадам қўйдинг, қадамнинг қутлуг бўлсин! Ўз зехнинг, теран тафаккуринг, гўзал одобинг ва жажжи қалбингидagi бетақдор маърифат ила улкан, забардаст ижод аҳлига издошлигинг, сеvimли ворислигинг муборак бўлсин!

Мактаб жуда катта гулзор. Бу гулзорда турли хил ифторлар, бир-биридан мафтункор, бетақдор илм чашмалари, турфа ранг гуллари, жон қулоқ бўлиб тинглайдиган булбул хоншлари бор. Ҳар куннинг ўзгача, сермахсул ва бетақдор, янги-янги билимлар чўққиси сари етаклайверади.

“Адабиёт яшаса, миллат яшайди” деган пурмаъно ўнгити доимо ёдинда тут! Ўз халқинг, Ватанинг, Президентинг сендан Ўзбекистон таракқиёти, келажак стратегияси учун жуда катта ишлар кутмоқда. Аждодлардан авлодларга тақдим қилинган маънавий мерос энди ишончли қўлларда эканлигига шубҳамиз йўқ. Сен, албатта, ишончимизни оқлайсан! Аъло мамлакатнинг аъло фарзанди билиб қўйки, сени Ватан кутади!

Ҳа, куртак ёзаётган илҳомни авайлаш керак, ҳолос. Йўл-йўриқ даркор. Боланинг бутун бошли шеърда атиги битта сўз ярқ этиб кўринса, уни чўғ деб қабул қилиб “пуф-пуфлаш”, учқунни оловлантириш – олий саодат. Бу борада юртимизда амалга оширилаётган хайрли ишлар янада кенг қулоқ ёзаётгани қувонарлидир.

Тадбирда ўқувчилар, ўқувчиларнинг ота-оналари ҳам ўз қувончларини бўлишдилар, таклиф-мулоҳазалари билан ўртоқлашдилар.

Маъмура ЗОХИДОВА,
Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси
ўқув-методика ва
ҳарбий-ватанпарварлик бўлими
бош мутахассиси

ТАБИАТ РАНГЛАРИ МУҲАССАМ

Гиламдўзлик бадий ҳунар, у қадимдан қорвадор қўчманчи халқлар орасида, айниқса, кенг тарқалган. Археологик тадқиқотлар натижасида Хоразм ҳудудида милоддан аввалги минг йилликка мансуб гиламлар топишган. Қадимда Бобил, Мидияда, кейинроқ эса Эрон ва Ҳиндистонда тўқилган рангли гиламлар машҳур бўлган.

Қадим Бухоронинг нафис ипакдан тўқилган, кўзни қувнатувчи рангларга бой гиламлари бугун хорижлик сайёҳларни мафтун этиб келмоқда. Гиламдўзлар бугун ҳам сайёҳлар кўз ўнгига гилам тўқиш билан банд. Юртимизда касаначилиққа кенг йўл очилган, миллий ҳунармандчиликнинг бу тури яна ривожлана бошлади. Бу ҳақда гиламдўз Шаҳноза Эргашева шундай дейди:

– Қизларимиз 17-18 ёшдан гилам тўқишни ўрганишади. Бу ҳунарни гўзаллик, завқ ва қувонч туйғулари билан уйғунлашган санъат тури, дейиш мумкин. Рассомлар қадимги гилам тўқиш усуллари асосида бетақдор нақшлар чизиб беришади. Биз шу нақшларни гиламга тушираемиз. Айтиш керакки, бу жараён, аввало, сабр, дид ва зийракликни талаб қилади. Агар ҳато қилинса, тузатиш осон эмас. Гиламдаги ҳар хил нақш ва гуллар ҳам ўзининг мантаний маъноларига эга. “Сандук” усули – ҳаёт ҳақидадир, у ҳамма баҳор, яшарли маъносини англатади. “Бахт” деган усулнинг нақшларида хонахалар бор, ўша хоналарни тўлдириб, ният қилиб тўқишади. “Анор” усули серфарзандлик маъносини англатади.

Усулнинг орқасига ойна қўйилган, шу ойнага қараб, жараёни кузатаман. Ҳар битта нақш ойнадан кўринади. Умуман олганда, бир ой давомида гилам тўқишни ўрганиш мумкин. Пичоқча, тарок,

кайчи ва бошқа турдаги махсус усқуналардан фойдаланамиз. Ҳар битта нақшнинг устидан 40 қатим тушган, тарок билан уриб мустаҳкам-лаймиз. Қадимий усулга кўра, тўқиш усқунаси махсус ип билан жуда маҳкам қилиб ўралади. Ишни бошлашдан аввал пухта тайёргарлик кўришга ҳам бир ҳафта вақт кетади. Шу тарика ушбу кўҳна ҳунар тўқилиш 35 нафар киз иш билан таъминланган. Момоларимиздан эшитганман, ўтмишда энг обрўли, энг қиммат сарпо ўз қўли билан гилам тўқиган кизга берилган. Гиламнинг чиройига, тўқилишига қараб совчилар бўлажак келинга баҳо берган. Қиз бор ҳар бир хонадонда гилам тўқишини шарт бўлган. Агар киз гилам тўқишни билмаса, уят саналган.

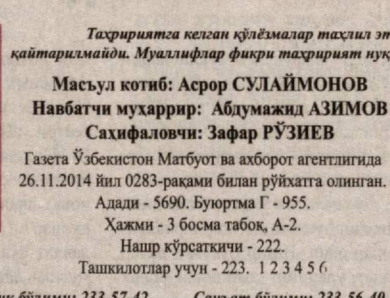
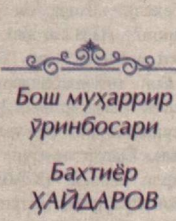
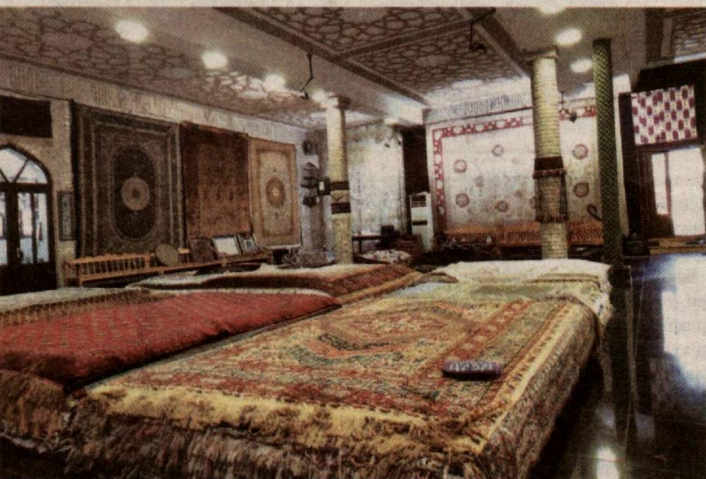
– Сифатли гиламлар эскирса ҳам нархи тушмайди, аксинча ошиб боради. Ипакдан тўқилган гиламларимиз нафис, чиройли, қандай ранг танласангиз ўша рангда тўқиш мумкин. Жундан тўқилгани дағалроқ, ранги бўғик, арзон, кўпроқ киш фаслида тўқишади. Гиламлар олти ойдан икки йилгача тўқилади. Тўрт-беш аср олдинги гиламлар бор. Улар асл ҳолатини ҳозиргача йўқотгани йўқ. Албатта, қўл меҳнати ва кўз нури, ойлаб вақт кетказиб тўқилган гиламлар-

нинг нархи ҳам арзон эмас, – дейди гилам тўқувчи Зарнигор Яҳёева.

Табиатдаги ёрқин ранглар жиловини ўзида жамлаган Бухоро гиламларини тўқиш бугун ўзига хос санъат саналади. Шунинг учун қорхонада бу санъатни ўргатиш учун устоз-шогирд анъанаси йўлга қўйилган.

P.S.: Ўзбекистон Республикаси Мустақиллигининг 28 йиллиги муносабати билан бухоролик гиламдўз ҳунарманд Сабина Бурҳонова “Келажак бунёдкори” медали билан тақдирланди. Сабинани ушбу муқофот билан қўтлаймиз.

Мунира РАМАЗОНОВА

Дадам Собит ога билан собиқ иттифок ёзувчилар уюшмаси ташкил бўлаётган 30-йилларда Москвада тез-тез учрашганларини эсларди. Дадамнинг айтишларича, у киши ёшлик йилларида Қозоғистоннинг Чимкент, Сайрам, Жамбул деган шаҳарларига кўп борган экан. Ўша йилларда Гафур Ғуломнинг ҳикоя ва шеърлари қозоқ китобхоналари назарига тушиб, 1934 йили Данил Исҳоқов таржимасида нашр қилинган. 1947 йили “Вақт” шеърлари қозоқ тилига таржима қилиниб, мухлислар эътиборига ҳавола этилган. 1957 йили Қозоғистонда “Танланган асарлар” и, 1963 йили шеърлар тўплами чоп этилган.

АТОҚЛИ АДИБЛАР ДЎСТЛИГИ

Гафур Ғулом қозоқ халқига бағишлаб шеър, мақолами ёки очерк ёзarkan, албатта, устозлари Абай, Жамбулни алқаб, дўстлари Мухтор Авезов, Собит Муқоновни эсламай ўтмас эди. Жумладан, “Қозоқ қардошимга”, “Турксибни биз қурдик ва қура олдик” очерк-лари, “Қалб ҳарорати”, “Дўстлик чегара билмайди”, “Қалби бир биродарлар”, “Салом, қардошларим” мақолаларида ўзбек ва қозоқ халқлари дўстлиги тараннум этилган. Шу ўринда дадамнинг

1945 йилда қардош қозоқ халқини табриклаб ёзган “Қозоқ элининг улуг тўйи” шеърини элга келди:

Ўзбек эли — ўз оғам, — деб,
Ўтрик сўзламас қозоқ.
Жекам, десам, жонга тугаш,
Иним, десам яқинроқ.
Минг йилларга бар тутқизмас
Қондошлиқ тарихимиз,
Икки бошга бир мангалайдай
Яқинроқ тақдиримиз.
Бир китобнинг икки бети,
Туташгандир еримиз,
Бир-бировга қундай равшан
Аёнимиз, сиримиз.
Қариндошим, туғишқоним
Улкан қозоқсан ўзинг,
Тонготарда эгиз балқар
Ўзбек билан юлдузинг.

Ушбу шеър ўзбек халқининг қардош қозоқ халқига ҳурмат-эҳтироми ва дўстлигининг мадҳиясидир.

Эсимда, Собит Муқонов Гафур Ғуломнинг 60 йиллик юбилейи тантаналарига бир-икки кун аввалроқ қозоқ делегацияси билан келган эди. Гафур Ғулом катта ўғлидан набира қўрганида қозоқ адаби Мухтор Авезовдан руҳсат олиб, набирасига унинг номини қўйганди, адабнинг “Абай” романини қозоқ халқига қўйилган ҳайкал деб биларди. Шу кун Собит Муқоновга дадам тўн кийгаз-

набатдаги съездида бир гуруҳ ўзбек адаблари каторида Гафур Ғулом ҳам катнашган ва дўсти Собит Муқонов билан учрашган эди.

1966 йили 26 апрел тонготирида Тошкентда рўй берган зилзила оқибатларини кўрган Гафур Ғуломнинг тоби қочиб, стационарга тушди. Ўша кунларда Татаристоннинг улкан шоири Абдулла Тўқайнинг 70 йиллик юбилейи тантанасида шоир ижоди ҳақида маъруза қилиши мўлжалланган эди. Дадам соғлиги ёмонлашганига қарамай, Абдулла Тўқай юбилейида катнашди. Бу Гафур Ғуломнинг охириги маърузаси бўлди. Қозондаги тадбирда Собит Муқонов ҳам иштирок этганди. Гафур Ғуломнинг дунёдан ўтганини эшитганча, етиб келди. Дафн маросимида сўз айтиш навабати Собит Муқоновга келганда, у Гафур Ғулом билан Қозондаги охириги учрашувини эслади.

Собит Муқонов умрининг охиригача Гафур Ғулом оиласи билан хабарлашиб турди. Бизнинг С.Муқонов авлодлари билан алоқамиз узилган эмас. Собит ога ҳаммаша бизнинг ёдимизда. Бу дўстлик қозоқ ва ўзбек халқининг дўстлиги каби абадийдир.

ОЛМОС

ЎЗУМ САЙЛИ

Эрта тонгдан қарнай-сурнай садолари навоийликларни улуг мутафаккир шоир Алишер Навоий номи билан аталадиган сўлим истироҳат боғида ташкил этилган Ўзум сайлига қоралди. Мустақиллигимизнинг 28 йиллик тўйи муносабати билан ташкил этилган сайл Ўзбекистонимизнинг тўқинлиги рамзи эканлигини кенг жамоатчилик вакиллари ҳамда хорижлик меҳмонларимиз чин дилдан эътироф этишди. Навоийлик соҳибкор боғбонлар етиштирган сархил ўзулар кўргазмаси барчанинг дилини ром айланди.

Вилоятнинг олис чўл ҳудудларида, дарё бўйлари ҳамда тоғ этакларидаги обод манзилларда етиштирилган ўзуларнинг бир-биридан аъло таъмлари сайл иштирокчиларининг мактовига лойиқ бўлди. Майизбоп ўзум навалари етиштириш бўйича бой тажрибага эга Хатирчи тумани фермерлари ўз маҳоратларини яна бир бор намойиш этдилар. Тасмачилик боғбон фермерларининг сояки, кишмиши, маска ва беҳишти ўзуллари, ўзуллардан тайёрлаган мусаллас ва шарбатлари, навабахорлик ва қизилтепалик боғбонларнинг тилини ёрдиган келинбармоқ, ҳусайни каби ўзуллари расталарда арзон нархларда сотилди. Мухташам Амфитеатр пойидаги саҳнада хатирчилик, нуруталик бахшлар, навабахорлик ва қонимхелик ўланчилар навабати билан жўшиб-жўшиб қўшиқ айтдилар. Меҳнат фахрийлари ушбу дорилмомон кўнлар учун дуога қўл очдилар. Бир пилда чой устида гурунлар давом этди. Шодиёналар навоийлик ижодкорларнинг Ватан ҳақидаги шеърлари, қуй ва қўшиқларга улашиб кетди.

Баҳридин САДРИДДИНОВ,
Ёзувчилар уюшмаси Навоий вилоят бўлими раҳбари

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва “Ижод” жамоат фонди уюшма аъзоси Нарзулла Жўраева турмуш ўртоғи
САНОВАРХОН она ва набираси ФАРРУХБЕКнинг
вафоти муносабати билан чуқур ҳамдардлик билдиради.

Манзилмиз: Тошкент - 100083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Электрон почта манзили: uzas.gzt@mail.ru

Таъқид ва адабиётшунослик бўлими: 233-57-42 Санъат бўлими: 233-56-40 Назм ва наср бўлими: 233-58-60